

שיחה שבועית מאת הרב אביגדר נבנצל שליט"א פרשת תולדות תשס"א (ולראש חדש כסלו) מתניונים ורפורמים - בימים ההם ובזמן הזה

הוא מי שמזלזל בערכים נכבדים וחשובים, אינו לוקח אותם ברצינות. גם ביטול תורה נקרא משום כך "מושב לצים" (אבות פ"ג מ"ב). לא מוכרח להיות שאותו אדם שמבטל תורה מספר בדיחות בשעת בטלותו, יכול להיות שהוא מדבר על מזג האוויר או על המצב בשטחים או על משהו אחר, אבל אם הוא מבטל תורה כדי לדבר על הדברים הללו, אות הוא כי איננו מבין את ערכה של התורה, את ערכו של הזמן, את ערכם של החיים ושל הנשמה, ועל כן במקום לעסוק בתורה הוא מתבטל ממנה. זהו א"כ לץ. איננו מחשיב את ערך התורה, החיים והנשמה. זהו שנקראו הפלשתים ליצנים. אם מנסים הם למחות את זכרו של אברהם אבינו מן העולם, ולהשכיח מן הבריות את דרך ה' שיסד, הרי שאין להם כל הערכה לערכים רוחניים, ועל כן שמם נאה להם - ליצנים. [גם את עמלק מכנים חז"ל בתואר "לץ": "לץ פָּקָה (וּפְתִי יַעֲרֵם) (משלי יט, כה) - זה עמלק" (שמו"ר כז, ו). וגם שם מתפרש הענין על זה הדרך.]

"וכל הַבְּאֵרֶת אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם אביו, סְתָמוּם פלשתים וימלאום עפר" (בראשית כו, טו). מה עושה א"כ יצחק אבינו? - "וישב יצחק ויחפר את בארֶת המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם, ויקרא להן שמות פְּשָׁמֹת אשר קרא להן אביו" (שם, יח). פירושו הדברים כפשוטם: יצחק מעניק לבארות שחפר את אותם השמות שהעניק להם אברהם אביו. אבל גם רמז פנימי יש כאן: יצחק ממשיך באותה דרך רוחנית בה הלך אברהם אביו. הפלשתים מנסים לעקור ולבטל את השפעתו הרוחנית ואת דרכו הרוחנית של אברהם, ויצחק שב ומחדש את הדרך, וממשיך באותן דרכי עבודת ה' שהלך בהן אביו. זהו "וישב יצחק ויחפר את בארֶת המים אשר חפרו בימי אברהם אביו... ויקרא להן שמות פְּשָׁמֹת אשר קרא להן אביו". אמנם דרך העבודה של יצחק אבינו שונה מדרכו של אברהם אבינו. דרכו של אברהם בעבודת ה' מתבססת יותר על אהבה, ואילו עבודתו של יצחק מתבססת יותר על פחד (לכן ביחס ליצחק נקרא כביכול הקב"ה "פחד יצחק" - בראשית לא, מב - ואילו "פחד אברהם" או "פחד יעקב" לא מצאנו), אבל במהותה הדרך היא אותה דרך - הכרה במציאות ה' אלקי כל הארץ, הכרה בהשגחתו על בריותיו, עבודתו והפצת האמונה בו לפלשתים ולשאר כל הגוים מסביב. כל אחד מן האבות עובד את ה' בדרכו שלו, אבל

"וכל הַבְּאֵרֶת אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם אביו, סְתָמוּם פלשתים וימלאום עפר" (בראשית כו, טו). הפלשתים סותמים את כל הבארות שחפר אברהם בשעתו. וקשה: הרי בארות הן דבר טוב ומועיל לארץ, וככל שיש בארות רבות יותר, כך טוב יותר. בארות לעולם אינן מיותרות. מדוע איפא סותמים הפלשתים את הבארות שחפר אברהם? אילו היו גוזלים את הבארות לעצמם כדי להשתמש בהן, אפשר היה להבין את המעשה. אמנם אסור לגזול, אך אפשר להבין את ההגיון שבגזלת באר מים - כי רוצים מים. ואכן בימי אברהם אנו מוצאים שעבדי אבימלך גזלו באר מים מאברהם (עי' שם כא, כה). זהו דבר שאפשר להבין אותו. גם עם יצחק רבים הפלשתים לאמר "לנו המים" (שם כו, כ). גם זאת אפשר להבין. אבל לסתום בארות? ! איזו תועלת צומחת מסתימת בארות? על כרחך צ"ל, שהיתה להם לפלשתים מטרה שבעבורה החליטו לסתום את הבארות, והיא - לעקור את זכר אברהם מן הארץ. היות שמי שרואה את הבאר נזכר בכך שבאר זו נחפרה ע"י אברהם, וממילא נזכר ומזכיר לאחרים שהיה פעם צדיק בארץ ששמו היה אברהם, שהיה מטיף לאמונה, ליראת שמים, לחסד ולשאר דברים, א"כ כדי למחות את זכרו של אברהם מן הארץ ואת זכר פעולותיו, כדאי להם לפלשתים לסתום בארות, ובלבד שלא יזכר שם אברהם עוד (אולי עשו כן גם מפני שפחדו שזרעו של אברהם יבוא להחזיק בארץ, ועל כן השמידו כל ראייה לכך שאברהם חי אי פעם בארץ הזו).

בכך ניתן להבין גם דבר נוסף: חז"ל אומרים (ע"ז יט, א): "אשרי האיש אשר... במושב לצים לא ישב" (תהלים א, א), זה אברהם אבינו, שלא ישב במושב אנשי פלשתים, מפני שלצנים היו. שנאמר: "ויהי כטוב לבם, ויאמרו: קָרָאוּ לשמשון וַיִּשְׁחָק לָנוּ" (שופטים טז, כה). הפלשתים אוהבים משחק, הרי שלצנים הם. וצריך עיון: בגלל פעם אחת אחרי מאות שנים שהם שחקו נקראו לצנים? אין זה אלא שאותו משחק לא היה אלא סימן לליצנות עמוקה שהיתה בהם דרך קבע, וכבר אברהם הבחין בה ועל כן לא ישב במושבם. מהי ליצנות זו שהיתה בהם? וכי עוסקים היו בחיבור ספרי בדיחות? לא ידוע לנו על ספרי בדיחות שחיברו הפלשתים. מדוע איפא כינו אותם חז"ל בתואר "לצנים"?

להבנת הענין, יש להבין מהו לץ. אם מישהו מספר פעם בדיחה, אין זאת אומרת שהוא לץ. מהו איפא לץ? לץ

הבריסקאית ולפעמים בדרך אחרת. צריך להשתמש בכל הדרכים, כי כולן נובעות ממקורות טהורים וכוונתם רצויה להגיע לאמת שבתורה, לא לעקירתה ח"ו. גם בעלי תוספות וראשונים אחרים השתמשו לפעמים ב"שני דינים", לפעמים אמרו שצריך למחוק את הגירסה וצריך לגרוס אחרת, או שסוגיא אחת אזלא אליבא דרבי יהודה ואחרת אליבא דתנא אחר, לא תמיד תירצו באותה דרך. גם האמוראים לא תרצו תמיד אותם התרוצים על סתירות במשנה. לפעמים אמרו "חיסורי מחסרא והכי קתני", לפעמים אמרו שזו דברי רבי יהודה וזו דברי רבי שמעון, ולפעמים דבר אחר. אסור לומר שרק דרך אחת היא הדרך הנכונה. כל הדרכים נכונות. אבל בתנאי שהמקור טהור והמטרה טהורה. היו גם כנראה מחלוקות בין האמוראים עד כמה להדחק כדי לקיים את גירסת המשנה, ועד כמה נכון יותר אולי לומר שחיסורי מחסרא או משהו אחר. גם בדרכי הפסיקה של הראשונים ישנן חילוקי שיטות. בעלי התוספות, למשל, מעדיפים דוחק בלשון על דוחק בסברה (כך שמעתי מהרב ישראל דזימטרובסקי שליט"א), עדיף לדעתם שהסברה תהיה ברורה גם אם הלשון בגמרא דחוק הוא, מאשר להפך. ואילו הרמב"ם סובר להפך. הרמב"ם מאד משתדל לקיים את הלשון הגמרא כפי שהיא, גם אם יש צורך להדחק בסברה כדי להעמידה. כולם רוצים עכ"פ להגיע לאמת התורתית, וא"כ כל הדרכים טובות. זה תלמוד תורה וזה תלמוד תורה. לפסוק הלכה אח"כ צריך לראות מה פסק המחבר ומה פסק הרמ"א, לפעמים גם הם חלוקים ביניהם. [סוג לימוד אחד שהגדולים בכל זאת התנגדו לו, הוא פלפולים של הבל. מהם פלפולים של הבל? פלפולים של הבל הם פלפולים הבאים לקשר ענינים, אשר מצד התוכן ברור שאין שום שיכות ביניהם. כגון: במקום אחד כתוב שביום השמיני משה העמיד את אהרן ובניו לפני אהל מועד (ויקרא ט, א-ה), ובמקום אחר כתוב: "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (שם יב, ג), והרי זו "סתירה". פעם הרמב"ם אומר שמצוה לאכול כזית ופעם אומר שאסור לאכול אפילו כלשהוא, והרי גם זו "סתירה". התירוץ האמיתי הוא, שכאן מדובר בהלכות מצה וכאן בהלכות יוה"כ. זהו תרוץ מצוין, לא צריך כאן למחוק את הגירסה ולא שום דבר אחר. אלה הם פלפולים של הבל, שלהם הגדולים התנגדו. אבל פלפול שמטרתו להגיע לאמת, טוב ורצוי הוא, כי מלימוד שטחי קשה להגיע לפסק הלכה. אם כי גם לימוד כזה עדיף משלא ללמוד כלל. לומדים, ואולי במשך הזמן גם יבינו. עכ"פ, חוץ מפלפולי הבל, כל השיטות והדרכים בלימוד התורה כשרים וטובים הם.]

כאמור, כל עוד רבוי הדעות סובב סביב המטרה של קיום רצון ה', אזי טוב ומבורך הוא. ואולם ריבוי דעות שהשאפה העומדת ביסודו איננה קיום רצון ה', אלא חיקוי מנהגי הגוים ח"ו, ריבוי כזה איננו רצוי ואיננו מבורך. ובכלל, אין זה ריבוי ביהדות, כי אם בנצרות או

כולם סובבים סביב אותה נקודה. לכן מצד אחד מכנה הקב"ה את עצמו "אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב" (שמות ג, ו ועוד), ומצד שני מכנה את עצמו "אלקי אברהם יצחק ויעקב" (שם, טז). "אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב" - מפני שלכל אחד מן האבות היתה דרך משלו בעבודת ה', ו"אלקי אברהם יצחק ויעקב" - כי למרות דרכי העבודה השונות, שלשתם עבדו בסופו של דבר את אותו האלקים.

מדברים היום על הצורך בריבוי דעות ביהדות (פלורליזם בלע"ז). והדברים תמוהים: וכי אין פלורליזם ביהדות? ודאי שיש! ישנם בית שמאי ובית הלל, ישנם הרמב"ם והראב"ד, ישנם תוספות ורש"י ועוד רבים. כך נאה וכך יאה לה לתורה. ישוטטו רבים ותרבה הדעת. ואולם מתי ריבוי הדעות מבורך הוא? רק כאשר מקור כל דעה ודעה טהור הוא, והשאפה העומדת ביסודה היא לקיים את התורה כפי שנמסרה לנו ע"י משה בסיני, בלא לשנות ממנה דבר. אמנם הרמב"ם אומר שצריך לקיים את התורה בצורה כזו, ואילו לראב"ד יוצא מתוך הגמרא שצריך לקיימה בצורה אחרת, זה סובר שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה (רמב"ם הלכ' שבת פ"א ה"ז), וזה סובר שמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה (השגות הראב"ד שם), אבל שניהם רוצים לקיים את "זכור את יום השבת לקדשו" (שמות כ, ח) ואת "שמור את יום השבת לקדשו" (דברים ה, יב), אין חילוק ביניהם בדבר הזה. ריבוי כזה ביהדות רצוי וטוב הוא. על בית שמאי ובית הלל העידה הבת קול כי "אלו ואלו דברי אלקים חיים" (עירובין יג, ב), כולם קדושים וכולם טהורים, מי שלומד את דברי בית שמאי מקיים מצוות עשה של תלמוד תורה, וגם מי שלומד את דברי בית הלל מקיים מצוות עשה של תלמוד תורה. אם לומד כשיטת רש"י מקיים מצוות תלמוד תורה, ואם לומד כשיטת הרמב"ם ג"כ מקיים תלמוד תורה. זהו ריבוי הרצוי ביהדות. גם בדרך הלימוד ישנן דרכים שונות. ישנה דרך לימוד בריסקאית, ישנה דרך הונגריית, ישנה דרך ספרדית, מרוקאית, ישנן כמה דרכים בלימוד, וכולם מתכונים להגיע לפשט האמיתי בגמרא, ולדין האמיתי אליבא דהלכתא, וא"כ כל הדרכים הללו טובות הנה. ובכלל סבורני, שאם מישהו ינסה לתרץ את כל הקושיות ברמב"ם בדרך אחת ויחידה, למשל: בדרך הבריסקאית, לא יצליח לכונן פלל לאמת. התרוץ הנכון על קושיה ברמב"ם איננו מיוסד תמיד על "שני דינים". כמו כן, אם מישהו ינסה לתרץ כל הקושיות ע"י תיקוני גרסאות, גם בזה הדרך לא ישכן אור. יש אמנם מקומות שזהו התרוץ האמיתי, אבל בדרך כלל אין הדבר כן. אי אפשר א"כ לומר שרק דרך אחת היא הנכונה, יש להשתמש בכל הדרכים כדי להגיע לאמת. לפעמים בדרך ההקפה ההונגריית, לפעמים בדרך הפלפול, לפעמים בדרך

האמינו באמת. שהרי התורה מדברת רבות על השגחת ה' ועל הענקת שכר לעושי רצונו ית' ועונש לעוברי רצונו. ואולם אם אין מאמינים בעוה"ב (והצדוקים ודאי לא האמינו בעוה"ב, שהרי עוה"ב אינו מוזכר בתורה שבכתב), כיצד איפא ניתן להאמין בתורה? הרי בעוה"ז רואים פעמים רבות צדיק ורע לו, איך אפשר א"כ להאמין בשכר ועונש הכתובים בתורה? על כרחך שגם בתורה שבכתב לא האמינו. בסוף ימי בית שני, כששוב מטה יד ישראל ויד רומי על העליונה, הרי הם "מתרמאים" (הופכים עצמם לרומאים). לפתע לא אכפת להם כבר מהתורה שבכתב. המתיונים-צדוקים-מתרמאים עקביים איפא לשיטתם - להיות עם החזק ועם השליט. מה יעשו כשהקולות שקולים ואין יודעים מי מנצח בבחירות? זו בעיה לשיטתם... אבל כשיודעים מי השליט, אזי הולכים עמו.

באותה שיטה ממש הלכו גם הרפורמים. בתחילת דרכם בגרמניה (שם התחילה הרפורמה), מחקו מהסידור את ציון וירושלים. לא השאירו זכר בסידוריהם ובמנהגיהם לא לציון ולא לירושלים. חלקם אף העבירו את השבת ליום ראשון, והכל כדי להדמות כמה שיותר לגרמנים. לאחר שגרמניה הקיאה אותם, עברו לאמריקה, שם השתדלו להיות דומים לאמריקאים. לאחר מלחמת העולם, כשברוך ה' גברה קצת יד ישראל בא"י, נזכרו לפתע הרפורמים שיש גם ציון וירושלים. התחילו להיות יותר ויותר ציונים. בזמן מלחמת העולם היו מהם כאלה שאף הפריעו להצלת יהודים. הרב הראשי של שוודיה למשל היה רפורמי, והוא השתדל שלא יכניסו פליטים יהודים לשבדיה. באמריקה ידוע על סטפן וייס, שהיה מראשי הציונים הרפורמים, שהשתדל שלא יכניסו פליטים לאמריקה, מפני שצריך להיות "בסדר" עם הגוים, ואם יהיו יותר מדי יהודים באמריקה, ועוד יהודים ממזרח אירופה, זה לא ימצא חן בעיני הגוים. אח"כ כשגברה יד ישראל בא"י נזכרו לפתע הרפורמים שבכל זאת יש ציון וירושלים. הנשים שבהם אף צריכות להגיע אל הכותל עם טליתות. לגברים שבהם לא מפריע כנראה להיות בלי טלית, אבל הנשים שלהן צריכות לבוא לכותל עם טלית. מהדרין מן המהדרין. קודם לא הפריע להם כלל להיות בלי זכר לציון ולירושלים, עתה נזכרו בהם לפתע. אם ח"ו יהיה כאן שוב מצב שיד ערפאת תגבר, מסתמא יפסיקו לבא לכתל ושוב ימחקו את א"י וירושלים מסידוריהם. כמדומני שבימים הנוראים ובסוכות השנה לא הופיעו הנשים הרפורמיות בכתל. הערבים זורקים אבנים, א"כ אפשר למחוק את הכותל. הוא כבר לא מיסודות דתם. אם הערבים מפסיקים לזרוק אבנים, אז אפשר שוב לבוא לכותל. ריבוי דעות כזה אינו מבורך. אין זה זרם ביהדות, כי אם זרם נגד היהדות. זרם של יהודים, אבל יהודים בלי

במשהו אחר, לא ביהדות, וממילא שלילי הוא. דוגמא לכך - הרפורמים. הרפורמים אין כוונתם לחתור ולהגיע לאמת שבתורה. העקרון המנחה אותם איננו שאיפה לקיום רצון ה', אלא שאיפה להדמות לגוים ולהתקרב אליהם, וכן להקל מעליהם את עול התורה. דרך כזו איננה ריבוי ביהדות, אלא עקירת היהדות. שורש טעותם בתחילת דרכם היה, שלא האמינו בתורה מן השמים (דבר חמור ביותר לכשעצמו), והיום הגיעו כבר עד לכך שהם מרשים לרבאים שלהם להצהיר שהם אינם מאמינים כלל במציאות הבורא, רחמנא ליצלן (הם אינם יכולים אפילו לומר "רחמנא ליצלן", כי אינם מאמינים ברחמנא, והוא גם לא יציל אותם, אבל אנו לעצמנו יכולים לומר: רחמנא ליצלן מהאי דעתא). אי אפשר א"כ להגדירם כלל כ"זרם ביהדות", שהרי אין זו יהדות כלל, כמובן, וממילא אין זה גם "זרם" ביהדות. אפילו כדת אחרת א"א להגדירם, שהרי כל הדתות מתימרות לומר שיש להם תורה מן השמים, האיסלם טוען שהנביא שלו אמר את התורה שלהם, והנצרות אומרת שהבן של הקב"ה נגלה להם, כולן מתימרות איכשהוא בתורה מן השמים, אבל הרפורמים והקונסרבטיבים הרי כופרים בתורה מן השמים, איך אפשר א"כ להגדירם אותם בכלל כ"דת"? לא דת יש כאן, וכ"ש שלא יהדות יש כאן, וממילא ודאי גם לא "זרם" ביהדות. טעות יסודית טעה איפא "בית המשפט הגבוה לצדק" (כפי שהוא מכנה את עצמו), בכך שהורה להושיב את הרפורמים ואת הקונסרבטיבים במועצות הדתיות. שכן כאמור, אין זו דת כלל, וודאי שלא יהדות. מה שהיה צריך לעשות, הוא לתת להם להקים לעצמם מועצות משלהם, שיבנו להם מקוואות שכשרים לשיטתם אם הם רוצים, ובית קברות בשבילים, שיעשו כל מה שהם רוצים, רק לא להכיר בהם כ"זרם ביהדות". כמדומני כך היה אומר הג"ר משה פינשטיין זצ"ל, שהם אינם זרמים ביהדות. הם זרמים בחברה, אבל לא ביהדות.

זו היתה גם דרכם של המתיונים. מה היתה שיטתם של המתיונים? לא היתה להם למעשה שיטה רעיונית בעצם. שיטתם היתה - להיות עם הצד החזק (כך הסביר ר' יצחק אייזיק הלוי ז"ל, בעל ה"דורות ראשונים"). כשיד יון היתה על העליונה, הם מתיונים. אח"כ כשגברה ברוך ה' יד חשמונאי, אזי אותם האנשים שנקראו תחילה מתיונים, הפכו להיות צדוקים - תלמידי צדוק וביתוס. וזאת על פי העקרון: להיות עם הצד החזק. כשיד יוון על העליונה ונוח וקל להיות מתיון, אזי הם מתיונים, וכשיד חשמונאי על העליונה וכבר אין זה "באופנה" להיות מתיון (שכן החשמונאים ירדפו אותם), הרי הם מראים את עצמם כמאמינים בתורה מן השמים, אבל רק תושב"כ, לא תושב"ע"פ. תושב"ע"פ אין הם מקבלים. אבל בתורה שבכתב הם "דתיים" מאד. [למעשה גם בתושב"כ לא

שהאחריות מוטלת על המלוה ולא על הלווה, משא"כ מלוה שבה האחריות כולה היא על הלווה. הלווה איננו יכול לטעון הכסף נגנב או נשרף או אבד או משהו אחר, תמיד האחריות עליו. הטר עסקא מסדר, שההלוואה תהיה חציה מלוה וחציה פקדון. ישנם פרטים נוספים, אבל באופן כללי זהו היסוד של הטר עסקא, שאין כאן רק מלוה אלא גם פקדון, וא"כ מותר לקחת רוחים עבור זה. עכ"פ חז"ל לא באו לעקור ח"ו דברי תורה. אנשים חושבים שחז"ל מצאו דרכים לעקוף את התורה, ואומרים שא"כ גם היום צריך למצוא דרכים לעקור כמה מצוות: לעקור את השבת או את השביעית או משהו אחר. זה לא נכון! חז"ל רצו לחזק את התורה ולמצוא דרכים לקיים ולחזק את קיום את התורה, לא למצוא דרכים לעקור את התורה ח"ו. את אותם בארות המים שחפר אברהם, שחפרו יצחק ויעקב ושצויה לנו משה, את אותם בארות המים השתדלו חז"ל לחזור ולחזק יותר ויותר, לא לסתמם לעקור אותן ח"ו. אם משהו סבור אחרת, הרי הוא ניצב על דרך המתיונים והרפורמים, וכן של הקראים בזמנם, ואין זו הדרך שלנו. הקב"ה עזר לאבותינו להתגבר על היונים ועל המתיונים של הימים ההם. גם היום זקוקים אנו לסייעתא דשמיא כנגד היונים. היום אין אמנם יונים, אז קוראים להם פלשתים, פלסטינים, אנחנו סובלים מהפלשתים של היום. הקב"ה יעזור לנו ברחמי נגד הפלשתים, אבל גם נגד המתיונים של היום, נגד אלה שמנסים לעשות מהפכה חילונית, לעקור את התורה ח"ו. זה לא יצליח. בשם ה' נעשה ונצליח. נמשיך באותה דרך, באותן הבארות הרוחניות שחפרו אבותינו אברהם יצחק ויעקב. אינני יודע אם הבארות הגשמיות קימות עדין, אבל הבארות הרוחניות שחפרו לנו אברהם יצחק ויעקב קיימות. ישתדל כל אחד לחזק את הבארות הללו ע"י שיחדש חידושים בתורה. "ותן חלקנו בתורתך" - לכל אחד יכול להיות חלק בתורה, ובלבד שהחידושים שמחדש יהיו בתורה, בתורה שצויה לנו משה, לא בתוך תורות אחרות. "ותן חלקנו בתורתך", לא בדברים אחרים. נזכה ב"ה שתשוב השכינה לציון, ונקריב עולת ר"ח וחטאת ר"ח. חשבתי לומר, מה הפשט במה שאנו אומרים בתפילת מוסף של ר"ח: "ושעירי עזים נעשה ברצון, ובעבודת בית המקדש נשמח כולנו"? יש כאן למעשה שתי שאלות: א' מה פירוש "ושעירי עזים נעשה ברצון"? הרי שעיר העזים הוא קרבן חטאת לא קרבן רצון. ב' "ובעבודת בית המקדש נשמח כולנו", למה לא מספיק לומר "נשמח" סתם, מה ההדגשה נשמח כולנו? אולי מותר לומר כך: הרי על מה בא שעיר חטאת של ר"ח לכפר? על טומאת מקדש וקדשיו (עי' שבועות פ"א מ"ה). אבל לעתיד לבוא הרי הקב"ה מבטיח לנו: "ואת רוח הַטְּמָאָה אעביר מן הארץ" (זכריה יג, ב), א"כ כשכבר לא תהיה טומאה, לא

יהדות. יהדות משמעותה לקבל את תורת משה, לחפש להבין את התורה, אם בדרך הבריסקאית אם בדרך ההונגריית אם בדרך המרוקאית, או בדרך אחרת, אבל בדרך המסורה. כשיצחק חופר את הבארות שחפר אברהם אביו, הוא חופר גם בארות חדשות, אבל באותה דרך של אברהם אביו, להפיץ דעת אלקים בעולם, להפיץ חסד בעולם, להפיץ יראת שמים בעולם. הוא מחדש דרכים, אבל הוא מחדש במה שאברהם אביו עשה, הוא מחדש דרכים נוספות איך להגיע אל אלקים. גם יעקב מחדש דרכים נוספות איך להגיע אל אלקים, אבל כולם רוצים להגיע אל אותו אלקי אברהם, לא למטרות אחרות. המסילה בה נעלה אנו, צריכה להיות המסילה שסללו האבות הקדושים, שסלל משה רבינו, ואחריו שאר גדולי הדורות, עד יבדל לחיים טובים הגאון הרב אלישיב שליט"א ושאר גדולי ישראל שאיתנו לאורך ימים טובים. רק זאת הדרך. אין הכוונה שאין לחדש, אדרבא, צריך להיות מחדש. מספרים על אחד מהרעבעס, שנשאל מדוע אינו הולך בדרכו של אביו. אמר הרב"ה: "אני כן הולך בדרכו של אבי. מה אבא לא חקק איש, אף אני איני מחקה איש". וזה נכון! צריך להיות מחדש, אבל מחדש באותו שו"ע. מותר להקשות קושיה על הבית יוסף, מותר להקשות קושיה על הרמ"א, ואם יוצא לי מתוך פרוור הסוגיות והראשונים שצריך לחדש פסק הלכה כלשהו, אזי מותר לי גם לחדש פסק הלכה, בתנאי שאני באמת מעמיק ועובד, אבל הכל כדי להגיע אל אותה אמת, אל אותה גמרא, אל אותה תורה, לא בשביל לחדש דברים שונים מהתורה, שהם עקירת התורה ח"ו. תקנות חז"ל ג"כ לא נועדו אלא לקיים את התורה. כשחז"ל תקנו פרוזבול, למשל, לא היתה כוונתם לעקור שמיטת כספים ח"ו, אלא להפך, כפי שמביאה המשנה (שביעית פ"י מ"ג), שכשראה הלל שנמנעים העם מלהלוות זה את זה ועוברין על מה שכתוב בתורה: "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר..." (דברים טו, ט), התקין פרוזבול. מבואר א"כ במשנה, שלא בשביל לעקור את התורה התקין הלל פרוזבול, אלא כדי שלא יעברו עליה התקינו. בכלל, לפי חלק מהראשונים, והרמב"ם בכללם (הלכ' שמיטה ויובל פ"ט הט"ז), פרוזבול אינו מועיל לשמיטה דאורייתא רק לשמיטה דרבנן, אבל גם לראשונים הסוברים שפרוזבול מועיל אפילו לשמיטה דאורייתא, לא בשביל לעקור את התורה נְתָקֵן פרוזבול, אלא להפך, כדי למנוע מאנשים לעבור על התורה. היתר עסקא: אנשים חושבים שחז"ל ביטלו את איסור ריבית ע"י הטר עסקא. ואולם אין זה נכון. איסור ריבית קיים, ומי שעובר עליו ח"ו, עובר על כמה לאוין ועשין דאורייתא, אלא שחז"ל מצאו דרך כיצד לעשות שההלוואה לא תהיה הלוואה בלבד אלא חצי מלוה חצי פקדון, ועל פקדון מותר לקחת רוחים. מהו פקדון?

נצטרך עוד שעיר חטאת לכפר על טומאת מקדש וקודשיו, וא"כ "שעירי עזים נעשה ברצון", הוא יהיה קרבן רצון, לא קרבן חובה. ולגבי השאלה השניה: חז"ל אומרים, שכשחוטא מביא קרבן, הכהן והלוי צריכים להיות בשמחה, מה שאין כן החוטא המביא את הקרבן, אין מקום שיהיה בשמחה, אלא להפך, עליו לבכות ולהתודות על חטאו. "זָבַחַי אֱלֹקִים - רוּחַ נְשָׁבָרָה" (תהלים נא, ט). אבל לעתיד לבא, שאף אחד לא יחטא עוד, ממילא לא רק הכהנים והלויים ישמחו בעבודת הקרבן, אלא גם המקריבים אותו יוכלו לשמוח. ועל כן לעתיד לבא - "בעבודת בית המקדש נשמח כולנו", במהרה בימינו, אמן!